

Aan:

- de voorzitter van provinciale staten van Drenthe
- de leden van de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 18 februari 2004

Ons kenmerk 6/6.11/2004001104

Behandeld door mevrouw A.J. Koning (0592) 36 56 47

Onderwerp: Bedrijventerreinenmonitoring in Drenthe: terreinuitgifte in 2001 en 2002

Geachte voorzitter/commissieleden,

In 1996 heeft de provincie Drenthe haar visie over de gewenste ontwikkeling van bedrijventerreinen vastgelegd in de Nota bedrijventerreinen in Drenthe. Er is toen afgesproken dat de nota met enige regelmaat zou worden geactualiseerd. De eerste actualisatie heeft plaatsgevonden in 2002. Er is bekeken of de in 1996 gemaakte raming van de toekomstige behoefte aan bedrijventerreinen en de relatie met de voorraad en planvorming bijstelling vereisten. Voor de periode 2000-2015 heeft dit geleid tot een herziening van de opgave in bovenwaartse zin. Dit is belangrijke input geweest voor het Provinciaal omgevingsplan, zeker daar waar het ging om ruimteclaims voor economische activiteiten.

Om de ontwikkelingen in de vraag naar en het aanbod van bedrijventerreinen goed te volgen, is er in 1996 een monitoringsysteem opgezet met de gegevens over de terreinuitgifte. Het uiteindelijke doel hiervan is om goed zicht te krijgen op de processen achter vraag en aanbod, zodat tijdige bijstelling van het beleid mogelijk is. Het monitoringsysteem bevat inmiddels gegevens over de uitgifte in de periode 1990-2002. De gegevens worden jaarlijks verzameld door middel van een enquête onder de gemeenten.

De enquêteresultaten van de periode 1990-2000 zijn al in een eerdere rapportage gepresenteerd. In het nu voor u liggende rapport staat de terreinuitgifte in 2001 en 2002 centraal. Het rapport geeft een beeld van het uitgiftepatroon en het type bedrijf dat een kavel heeft gekocht. Daarnaast wordt de vraag naar bedrijventerreinen afgezet tegen het aanbod.

Belangrijkste conclusie uit het rapport is dat het aanbod vooralsnog voldoende is om de komende jaren in de vraag te voorzien. De in 2002 herziene raming van de opgave behoeft nog geen aanpassing.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
aw/coll.

Bedrijventerreinen-
monitoring in Drenthe:
terreinuitgifte in 2001 en
2002

PROVINCIE DRENTHÉ

BEDRIJVENTERREINENMONITORING IN DRENTHÉ:
TERREINUITGIFTE IN 2001 EN 2002

Januari 2004

INHOUD

1.	INLEIDING	5
2.	HOEVEEL TERREIN IS ER UITGEGEVEN?	7
3.	WAAR KOMEN DE BEDRIJVEN VANDAAN?	11
4.	HOE GROOT ZIJN DE BEDRIJVEN?	15
5.	WELKE ACTIVITEITEN VOEREN DE BEDRIJVEN UIT?	17
6.	HOEVEEL OVERLAST LEVEREN DE BEDRIJVEN OP?	19
7.	HOE STAAT HET MET DE VRAAG VERSUS HET AANBOD?	21
	BIJLAGEN	23
1.	Terreinuitgifte	24
2a	Terreinuitgifte per gemeente; 2001	25
2b.	Terreinuitgifte per gemeente; 2002	25
3a	Herkomst bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2001	26
3b.	Herkomst bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2002	26
4a.	Herkomst bedrijven per sector (exclusief uitbreidingen); 2001	28
4b.	Herkomst bedrijven per sector (exclusief uitbreidingen); 2002	28
5a.	Grootteklasse bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2001	30
5b.	Grootteklasse bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2002	30
6a.	Activiteiten bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2001	31
6b.	Activiteiten bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2002	31
7a	Milieucategorie bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2001	32
7b.	Milieucategorie bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2002	32
8.	Gemiddelde kavelomvang (m ²)	33
9.	Aanbod van bedrijventerreinen per 1 januari 2003 naar status (bestaand (>= 3 ha), harde plannen)	34

1. INLEIDING

In 1996 is door provinciale staten (PS) de Nota bedrijventerreinen in Drenthe vastgesteld. In het kader van deze nota is een aantal afspraken gemaakt. Een van de afspraken was dat de nota met enige regelmaat moet worden geactualiseerd. De eerste actualisatie heeft plaatsgevonden in 2002¹. Hierbij is gebruikgemaakt van de resultaten van een andere afspraak, namelijk het opzetten van een monitoringsysteem. Dit systeem heeft tot doel de vraag naar en het aanbod van bedrijventerreinen goed te volgen, zodat tijdige bijstelling van het beleid mogelijk is.

Het monitoringsysteem bevat inmiddels gegevens over de terreinuitgifte in de jaren 1990 tot en met 2002. Deze gegevens worden verzameld door middel van een enquête. Jaarlijks worden gemeenten door de provincie benaderd met vragen over de verkoop van kavels op bedrijventerreinen. Voor gegevens over het nog beschikbare aanbod en de ontwikkeling van nieuwe terreinen of uitbreiding van reeds bestaande terreinen, maakt de provincie gebruik van de informatie die de Rijksplanologische Dienst (RPD)² hierover jaarlijks verzamelt.

Over de enquêteresultaten van de periode 1990-2000 is reeds in een eerdere publicatie gerapporteerd³. In deze rapportage staat de terreinuitgifte in 2001 en 2002 centraal⁴. In het laatste hoofdstuk wordt de uitgifte afgezet tegen het aanbod.

In de rapportage wordt antwoord gegeven op de vragen:

- Wat is op hoofdlijnen het uitgiftepatroon? (hoofdstuk 2)
- Waar komen de bedrijven die grond kochten vandaan? (hoofdstuk 3)
- Zijn de bedrijven groot of klein qua personeelsomvang? (hoofdstuk 4)
- Welke sectoren oefenen vooral vraag uit naar bedrijventerreinen? (hoofdstuk 5)
- Leveren de bedrijven veel overlast op voor hun omgeving? (hoofdstuk 6)
- Is het aanbod voldoende om aan de vraag te kunnen voldoen? (hoofdstuk 7)

De indeling van de hoofdstukken 2 tot en met 6 is identiek. In deze hoofdstukken komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan bod:

- aantal transacties;
- aantal ha dat is uitgegeven;
- gemiddelde omvang van de kavels;
- werkgelegenheid die met de transacties is gemoeid;
- gemiddeld ruimtegebruik per werkzame persoon.

Het provinciaal niveau is hoofdzakelijk de insteek van de analyse. In de bijlagen zijn de uitkomsten voor 2001 en 2002 per gemeente weergegeven.

¹ Provincie Drenthe, "Bedrijventerreinen in Drenthe: lessen uit het verleden en consequenties voor de toekomst" (2002).

² De gegevens die de RPD verzamelt, hebben alleen betrekking op terreinen en niet op individuele transacties.

³ Provincie Drenthe, "10 jaar bedrijventerreinenmonitoring in Drenthe: het bedrijf achter de transactie" (2002).

⁴ Alle cijfers in deze rapportage hebben betrekking op het jaarlijks gemiddelde in de periode 2001-2002. Mochten de gegevens gaan over een andere periode dan wordt dit vermeld.

2. HOEVEEL TERREIN IS ER UITGEGEVEN?

Om een raming te kunnen maken van het benodigde aanbod aan bedrijventerreinen is het allereerst van belang te weten hoe de vraag naar kavels zich ontwikkelt. Niet alleen qua aantal hectares, maar vooral ook wat betreft de processen die hier achter zitten. Neemt de vraag toe? Zo ja, komt dit door werkgelegenheidsgroei of stijgt het ruimtegebruik per werknemer? Komen er meer bedrijven vanuit de Randstad? Wat betekent de economische recessie voor deze achterliggende processen? Om over dit soort vragen informatie te verkrijgen stuurt de provincie jaarlijks een enquêteformulier naar de gemeenten waarop ze kunnen invullen welke bedrijven een kavel hebben gekocht, hoe groot de kavel is en waar het bedrijf vandaan komt. Om vervolgens een beeld te krijgen van de activiteiten die deze bedrijven uitvoeren en de werkgelegenheid die hiermee gemoeid is, worden de bedrijfsgegevens gekoppeld aan het provinciaal werkgelegenheidsregister (PWR).

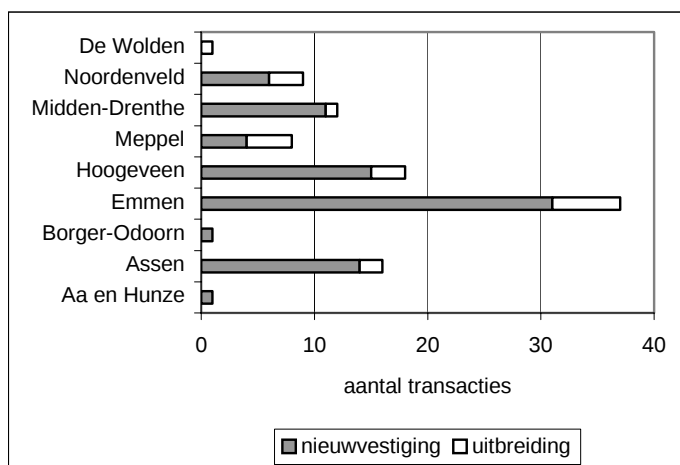
In dit hoofdstuk staat de totale terreinuitgifte volgens de provinciale enquête centraal. De resultaten met betrekking tot de specifieke onderwerpen komen in de volgende hoofdstukken aan de orde.

Ruim 80% transacties betreft nieuwvestiging

In de periode 2001-2002⁵ hebben jaarlijks gemiddeld 100 bedrijven grond gekocht op een bedrijventerrein in Drenthe. Ruim 80% van de bedrijven heeft zich nieuw gevestigd op een bedrijventerrein. In 2002 ligt het aandeel van de nieuwvestigingen 10%-punt hoger dan in 2001 en kwam daarmee dicht bij de 90%. De andere bedrijven waren reeds op een bedrijventerrein gevestigd en hebben grond gekocht om op de bestaande locatie te kunnen uitbreiden.

In Emmen, Hoogeveen en Assen vonden de meeste transacties plaats. Figuur 1 toont het aantal transacties van nieuwvestigingen en uitbreidingen per gemeente. In Midden-Drenthe en Assen was het aandeel van de nieuwvestigingen in het totale aantal transacties iets groter dan gemiddeld in Drenthe.

Figuur 1. Aantal transacties per gemeente, jaargemiddelde 2001-2002

⁵ Zie voetnoot 4.

Het aantal transacties ligt gemiddeld 30% lager dan in de tweede helft van de jaren negentig. Er is nog geen sprake van herstel, want in 2002 is bijna een kwart minder transacties gepleegd dan in 2001. Zowel het aantal transacties van nieuwvestigingen als dat van uitbreidingen is gedaald. De belangrijkste reden voor de afname is de verslechterde economie.

Uitgifte in 2001 en 2002 op beduidend lager niveau

Volgens de gegevens van de RPD bedroeg de uitgifte in de periode 1990-2000 jaarlijks gemiddeld 52 ha. Tot 1995 werd er jaarlijks 37 ha uitgegeven. Vanaf 1995 steeg dit tot gemiddeld 64 ha per jaar. In 2001 en 2002 is de uitgifte teruggezak naar circa 46 ha.

Volgens de provinciale enquête hebben de gemeenten in 2001-2002 jaarlijks gemiddeld 40 ha terrein uitgegeven. Idealiter zouden beide bronnen moeten overeenstemmen, maar de provinciale enquête laat een lagere uitgifte zien dan het RPD-cijfer. Hieraan liggen meerdere oorzaken ten grondslag. Het feit dat binnen de gemeenten door meerdere mensen gewerkt wordt aan deze gegevens, is onder meer debet aan dit verschil. Doordat de provincie beide bronnen, de totale uitgifte op een terrein respectievelijk de individuele microgegevens, niet gelijktijdig ontvangt kan verdere ruis ontstaan.

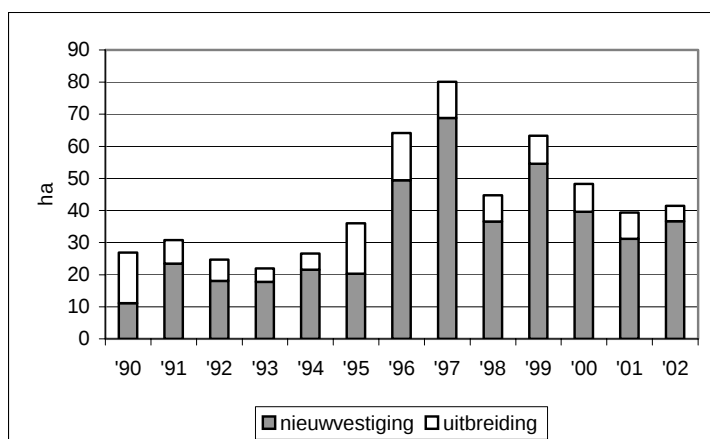
De oppervlakte van de uitgegeven kavels was gemiddeld 4.100 m². Dit is vergelijkbaar met de gemiddelde omvang in de periode 1995-1999. Opvallend is dat de gemiddelde kavel in 2002 veel groter was dan in 2001, 4.820 m² versus 3.540 m² (zie bijlage 8). Dit heeft te maken met enkele eenmalige grote transacties die in 2002 hebben plaatsgevonden, waaronder een transactie van DOC Kaas in Hoogeveen van ruim 5 ha. Exclusief deze laatstgenoemde transactie was de oppervlakte van de kavels die gekocht zijn in 2002 gemiddeld 4.260 m².

De nieuwvestigingen hebben aanzienlijk grotere kavels gekocht dan de bedrijven die gingen uitbreiden (zie bijlage 1).

Kortom, het aantal transacties is sterk gedaald, maar de gemiddelde omvang van de kavels is ongeveer gelijk gebleven.

Figuur 2 toont de terreinuitgifte sinds 1990. De uitgifte van bedrijventerreinen is sinds 1995 fors toegenomen. Vooral in 1997 is er veel grond uitgegeven. Dit heeft te maken met een eenmalige grote transactie van het bedrijf IAMS in Coevorden (20 ha). In 1998 trad er een lichte kentering op in de uitgiftecijfers. In 1999 lagen de uitgiftecijfers weer hoger, maar sinds 2000 is er opnieuw een teruggang in de uitgifte te bespeuren.

Figuur 2. Terreinuitgifte in 1990-2002

Ruimtegebruik per werkzame persoon onder niveau laatste jaren

Met de transacties van nieuwvestigingen waren jaarlijks ruim 700 banen⁶ gemoeid. Deze banen zijn gemeten één jaar⁷ nadat de transacties hebben plaatsgevonden⁸. De uitbreidingen worden hierbij buiten beschouwing gelaten. Van de bedrijven is namelijk alleen het totaal aantal werknemers bekend. Wat je eigenlijk wilt weten is de extra werkgelegenheid die het directe gevolg is van de uitbreiding. Dit gegeven is helaas niet bekend.

Gemiddeld kochten de nieuwvestigingen per werknemer 260 m² grond. Dit ruimtegebruik per werkzame persoon, ook wel terreinquotiënt⁹ genoemd, is wat lager dan in de tweede helft van de jaren negentig, toen het 310 m² bedroeg.

Meer informatie over de uitgifte van kavels in de jaren 2001 en 2002 is te vinden in de bijlagen. In de volgende hoofdstukken staat de uitgifte aan bedrijven die zich nieuw hebben gevestigd op een bedrijventerrein centraal. Mochten de cijfers betrekking hebben op de uitbreidingen dan wordt dit vermeld.

⁶ Dit zijn banen van 12 uur of meer per week.

⁷ Niet voor alle bedrijven is één jaar na de transactie bekend hoeveel personen er werken. Bij sommige bedrijven duurt het namelijk wat langer voordat ze op het bedrijventerrein zijn gevestigd. Ook was van een aantal transacties het betrokken bedrijf nog niet bekend.

Voor de bedrijven die in 2002 een kavel hebben gekocht is de werkgelegenheid in dat jaar genomen, omdat gegevens voor 2003 nog niet beschikbaar waren.

⁸ Dit is van toepassing op alle hoofdstukken waar de koppeling tussen ruimte en werkgelegenheid wordt gelegd.

⁹ Bij het berekenen van de terreinquotiënt zijn de nieuwvestigingen waarvoor nog geen werkzame personen zijn geregistreerd buiten beschouwing gelaten.
In totaal kon voor 79 van de 161 nieuwvestigingen, die in de jaren 2001 en 2002 grond kochten, de werkgelegenheid worden vastgesteld.

3. WAAR KOMEN DE BEDRIJVEN VANDAAN?

Al jarenlang wordt er gesproken over overloop van bedrijven vanuit de Randstad naar andere delen van het land. Om enig inzicht te krijgen in de omvang van de overloop naar Drentse bedrijventerreinen, wordt in de enquête gevraagd naar de herkomst van de bedrijven. Gemeenten kunnen aangeven of een bedrijf uit de eigen gemeente komt, uit een andere Drentse gemeente, uit een andere provincie of zelfs uit het buitenland. Ook kan het gaan om een bedrijf dat voor het eerst activiteiten gaat uitoefenen: een startend bedrijf.

Daarnaast is het mogelijk dat een, reeds op het terrein gevestigd, bedrijf een aangrenzende kavel koopt om op de bestaande plek uit te breiden. Deze uitbreidingen worden in dit hoofdstuk buiten beschouwing gelaten.

Merendeel bedrijven komt uit eigen gemeente

In de periode 2001-2002 hebben jaarlijks gemiddeld 80 bedrijven grond gekocht om zich te vestigen op een bedrijventerrein. Bijna 60% van deze bedrijven heeft zich over een kleine afstand verplaatst, naar een bedrijventerrein in dezelfde gemeente. Het ging vooral om bedrijven in de handel en bouw. Het is niet zo verwonderlijk dat bedrijven de keuze laten vallen op een bedrijventerrein in de eigen gemeente. Bedrijven hebben toch vaak een sterke binding (denk bijvoorbeeld aan de afzetmarkt en de werknemers) met de gemeente en zijn niet gauw geneigd naar een andere gemeente of regio te verhuizen. De uitkomsten komen dan ook overeen met verplaatsingsprocessen elders in Nederland. Al jarenlang is er een tendens zichtbaar dat bedrijven wegtrekken uit het centrum en zich vestigen op een bedrijventerrein. Bijvoorbeeld omdat het bedrijf niet kan uitbreiden in het centrum of omdat het te veel overlast vormt voor de omgeving. Er zijn ook bedrijven die naar een bedrijventerrein verhuizen vanwege de goede bereikbaarheid en parkeermogelijkheden.

Ruim 9% van de bedrijven kwam uit een andere gemeente binnen Drenthe.

Bijna 9% van de bedrijven kwam van buiten Drenthe, in een aantal gevallen vanuit een naburige provincie. Toch zijn er ook bedrijven uit het westen en zuiden van het land die aankloppen bij Drentse gemeenten voor een stukje grond. Een van de redenen is, dat er in de eigen regio onvoldoende ruimte beschikbaar is. Daarnaast betreft het soms een nevenvestiging van een elders in Nederland gevestigd bedrijf.

Zo'n 13% van de bedrijven kon aangemerkt worden als starter. Het waren vooral bedrijven in de handel. Vaak beginnen startende ondernemers hun activiteiten aan huis en gaan pas later op zoek naar een andere locatie.

Van de resterende 9% is de herkomst niet bekend.

Bedrijven komend vanuit andere gemeente in Drenthe kopen grotere kavels

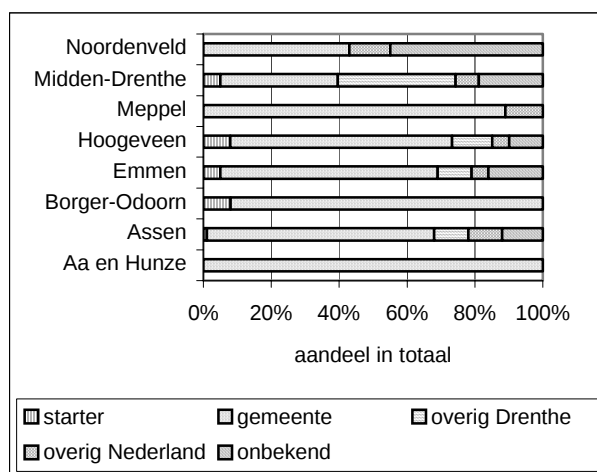
De gemeenten hebben jaarlijks gemiddeld 34 ha terrein uitgegeven aan bedrijven die zich nieuw hebben gevestigd op een bedrijventerrein. Ongeveer 60% van de uitgegeven grond is in handen gekomen van bedrijven die binnen dezelfde gemeente zijn verhuisd.

De gemiddelde grootte van de kavel verschilde nogal per herkomstcategorie. Bedrijven die uit een andere provincie kwamen kochten aanzienlijk kleinere kavels dan bedrijven die al in

Drenthe gevestigd waren. Bedrijven uit eerstgenoemde categorie kochten kavels ter grootte van 3.150 m². De kavels van bedrijven uit een andere gemeente in Drenthe waren ruim 1,5 keer zo groot. Wordt de transactie van DOC Kaas buiten beschouwing gelaten dan zijn de kavels van bedrijven die binnen dezelfde gemeente zijn verhuisd 800 m² groter. Dit is in tegenstelling met eerdere jaren. Toen was het vaak zo dat hoe groter de afstand waarover het bedrijf zich verplaatste, hoe groter de kavel.

Figuur 3 geeft een beeld van de terreinuitgifte naar herkomst van de bedrijven per gemeente. Haast in alle gemeenten voerden de bedrijven die binnen de gemeente zijn verplaatst de boventoon. Vooral Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Meppel sprongen eruit. In de gemeente De Wolden is alleen grond verkocht voor uitbreiding.

Figuur 3. Terreinuitgifte naar herkomst bedrijf (%), jaargemiddelde 2001-2002¹⁰

Bedrijven uit gemeente kopen gemiddeld 250 m² per werknemer

Ruim 90% van de totale werkgelegenheid die gemoeid was met de transacties van nieuwvestingen was te vinden bij de bedrijven die binnen dezelfde gemeente zijn verhuisd. Jaarlijks ging het om ruim 650 banen. Vooral Assen en Emmen hadden hierin een belangrijk aandeel. De bedrijven uit de gemeente hadden gemiddeld genomen meer personeel in dienst dan de bedrijven uit de andere herkomstcategorieën.

Een deel van de bedrijven is naar een bedrijventerrein in de eigen gemeente verhuisd om daar te kunnen uitbreiden. Meestal gaat dit na verloop van tijd gepaard met een groei van het personeelsbestand. Dit betekent dus een stijging van de werkgelegenheid in Drenthe. Onbekend is om wat voor aantallen het gaat.

Ook de starters en de bedrijven van buiten de provincie leveren extra arbeidsplaatsen op in Drenthe. In 2001-2002 was dit echter zeer gering. Maar dit is de situatie één jaar na de transactie¹¹. Verwacht mag worden dat deze bedrijven na een wat langere aanlooptijd een stijging van het aantal personeelsleden laten zien.

¹⁰ De figuur toont dat een aantal gemeenten een herkomstcategorie "onbekend" hebben. Dit betreft de terreinuitgifte aan projectontwikkelaars en bouwondernemingen. Deze kopen kavels om een pand, soms ook wel een bedrijfsverzamelgebouw, op te bouwen. De ruimte wordt vervolgens verhuurd of verkocht aan andere bedrijven. Bij het verwerken van de enquête is echter nog niet altijd bekend welk bedrijf of bedrijven uiteindelijk hun intrek nemen in het pand.

¹¹ Zie voetnoot 7.

Het ruimtegebruik per werkzame persoon was niet in alle herkomstcategorieën gelijk. De bedrijven uit de gemeente kochten gemiddeld de minste ruimte per werkzame persoon, 250 m². De ruimte bij de bedrijven uit andere Drentse gemeenten was bijna 150 m² groter en dat van bedrijven uit andere delen van Nederland ruim 100 m² groter. Het aantal m² per werkzame persoon fluctueerde nogal per jaar.

4. HOE GROOT ZIJN DE BEDRIJVEN?

De verwachting is dat met name wat kleinere bedrijven zich nieuw vestigen op een bedrijventerrein. Voor kleine bedrijven is het namelijk relatief makkelijker zich te verplaatsen dan voor grote bedrijven. Om te kijken of deze verwachting klopt, is aan de bedrijven uit de enquête een grootteklasse toegekend. De grootteklasse zegt iets over de personeelsomvang en is gebaseerd op het aantal personeelsleden dat het bedrijf één jaar na de transactie heeft¹².

Voornamelijk kleine bedrijven kopen grond

De meeste nieuwvestigingen waren klein qua personeelsomvang. Ruim 80% van de nieuwvestigingen had minder dan 10 werknemers in dienst. Dit lijkt veel, maar uit het PWR blijkt dat bijna 90% van alle in Drenthe gevestigde bedrijven minder dan 10 werknemers heeft. In de categorie 0-9 werknemers zijn ook de bedrijven meegeteld waarvan nog geen werkgelegenheid bekend was. Er mag van uit worden gegaan dat het in deze gevallen ook meestal om relatief kleine ondernemingen zal gaan.

Slechts 2 bedrijven die in de jaren 2001-2002 een kavel kochten, hadden meer dan 100 personeelsleden. Een van deze bedrijven had meer dan 250 werknemers.

Kortom, vrijwel alle nieuwvestigingen vielen onder het midden- en kleinbedrijf, dat wil zeggen dat de bedrijven minder dan 250 werkzame personen tellen. Het overgrote deel, 96%, was zelfs aan te merken als kleinbedrijf (minder dan 50 werkzame personen).

Het grote aandeel van het kleinbedrijf is tamelijk logisch. Juist kleine bedrijven zijn nog relatief makkelijk in staat een verplaatsing te realiseren. Veel moeilijker is dit voor de grotere bedrijven, die te kampen hebben met allerlei banden met hun historische locatie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de personeelsvoorziening en het machinepark.

De uitbreidingen lieten een soortgelijk beeld zien, zij het dat het aandeel van de kleinere bedrijven (0-9 werknemers) in de transacties zelfs nog hoger lag, net boven de 90%, dan bij de nieuwvestigingen. Dit was ook het geval bij de uitgifte.

Grotere bedrijven kopen grotere kavels

Bijna tweederde van de grond is gekocht door bedrijven met minder dan 10 werknemers. Dit aandeel lag dus lager dan bij het aantal transacties. Oorzaak is dat de kleinere bedrijven relatief kleine kavels kochten. De gemiddelde oppervlakte was 3.200 m². Grotere bedrijven hebben uiteraard meer grond nodig om hun werkzaamheden uit te kunnen voeren. De bedrijven met meer dan 50 werknemers kochten kavels van gemiddeld 2 ha. Aan deze bedrijven is bijna een vijfde van de grond uitgegeven. DOC Kaas had hierin een belangrijk aandeel. Zonder deze transactie zou de gemiddelde kavelgrootte van de bedrijven met meer dan 50 personeelsleden uitkomen op ruim 1,4 ha.

Kleinere bedrijven beschikken per werknemer over grotere oppervlakte

Opmerkelijk is dat het ruimtegebruik per werknemer afnam naarmate het bedrijf meer personeelsleden in dienst had. De werknemers van de bedrijven met meer dan 50 werkzame personen beschikten over gemiddeld 150 m². Daarentegen bedroeg het gemiddelde ruimtegebruik bij

¹² Zie voetnoot 7.

bedrijven met minder dan 50 personen 400 m² per werknemer. Een groot verschil dus. Een mogelijke verklaring is, dat kleinere bedrijven ruimer hebben ingekocht, omdat zij in een eerdere fase van de economische levenscyclus zitten (onder andere startende ondernemingen) en daarom een sterker uitbreidingsperspectief bezitten. De verklaring is echter enigszins speculatief en is niet te onderbouwen.

5. WELKE ACTIVITEITEN VOEREN DE BEDRIJVEN UIT?

Sommige sectoren oefenen een grotere vraag uit naar ruimte op een bedrijventerrein dan andere. Andere sectoren brengen op hun beurt meer werkgelegenheid met zich mee. Om inzicht te krijgen in de sectoren die vooral betrokken waren bij de transacties zijn de bedrijfsgegevens uit de provinciale enquête gekoppeld aan het PWR. In dit register is aan elk bedrijf een SBI-code (Standaard Bedrijfsindeling) toegekend. Deze code zegt iets over de sector waaronder een bedrijf valt.

Vooraf handelsbedrijven¹³ betrokken bij transacties

In de periode 2001-2002 werden de meeste transacties verricht door bedrijven in de handel. Dit was in bijna alle gemeenten het geval. Jaarlijks ging het om een kleine 30 bedrijven. Dit was een derde van het totaal aantal nieuwvestigingen. Vooral de groothandel en autohandel speelden hierbij een essentiële rol. Ook de bedrijven die gingen uitbreiden waren meestal handelsbedrijven.

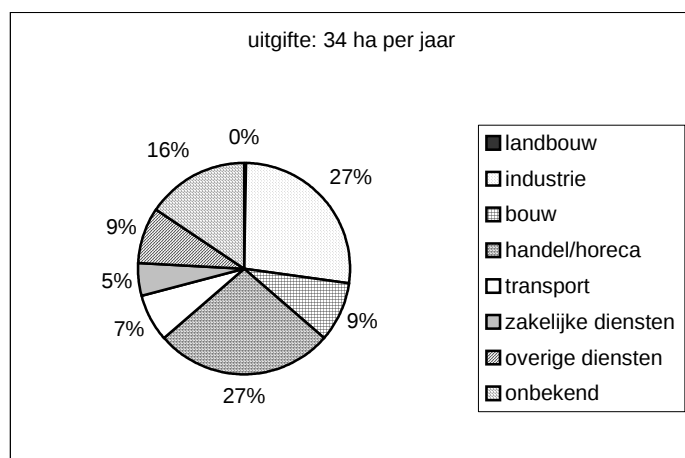
Na de handel kwamen de meeste nieuwvestigingen uit de bouw en industrie. Bij de bouw ging het om gemiddeld 15 transacties per jaar en bij de industrie om ruim 10.

Bedrijven in handel¹³ en industrie hebben grootste aandeel in uitgifte

In figuur 4 is het aandeel van de verschillende sectoren in de gronduitgifte weergegeven. De figuur laat zien dat de meeste grond is uitgegeven aan bedrijven in de handel en de industrie. Beide sectoren hadden een aandeel van bijna 30%. De industriële bedrijven kochten blijkbaar relatief grote kavels, want hun aandeel in de uitgifte was bijna 2 keer zo groot als in het aantal transacties.

In de gemeente Assen was het belang van de handel in de uitgifte beduidend groter dan gemiddeld. Daar speelden de industriële bedrijven nauwelijks een rol.

Figuur 4. Aandeel sectoren in uitgifte (%), jaargemiddelde 2001-2002

¹³ Inclusief horeca.

Bij de uitbreidingen hadden de bouwbedrijven het grootste aandeel in de uitgifte. Bijna een derde van de grond voor uitbreidingen werd gekocht door bedrijven in de bouw. Ruim een kwart van de grond ging naar bedrijven in de handel. Ook aan transportbedrijven die gingen uitbreiden is relatief veel grond uitgegeven: 20%. Daarentegen speelde deze sector bij de nieuwvestigingen slechts een kleine rol.

De gemiddelde kavelomvang per sector is weergegeven in tabel 1 (nieuwvestigingen). De industriële bedrijven en de transportbedrijven kochten gemiddeld de grootste kavels. Aan bedrijven in de zakelijke dienstverlening zijn gemiddeld de kleinste kavels uitgegeven. Drenthe wijkt hiermee niet af van de landelijke trend.

Tabel 1. Gemiddelde kavelomvang en terreinquotiënt per sector, jaargemiddelde 2001-2002

	Gemiddelde kavelomvang (m ²)	Terreinquotiënt (m ²)
Industrie	8.280*	330**
Bouw	2.100	540
Handel/horeca	3.470	470
Transport	7.140	550
Zakelijke diensten	1.960	130
Overige diensten	5.920	20
Totaal	4.220	260

* 6.170 m² exclusief transactie DOC Kaas.

** 310 m² exclusief transactie DOC Kaas.

Ook bij de uitbreidingen kochten de bedrijven uit de transportsector gemiddeld grote kavels. Echter, die van de bouwbedrijven waren nog groter. Dit heeft te maken met een eenmalige grote transactie van een bouwonderneming in Hoogeveen dat in 2002 grond heeft gekocht voor uitbreiding.

Bij de transportbedrijven kwam de gemiddelde kavelomvang uit op 6.280 m². De gemiddelde kavel van de bouwbedrijven die gingen uitbreiden bedroeg 7.570 m² en was daarmee vele malen groter dan van de bouwbedrijven die zich nieuw hebben gevestigd op een terrein.

In tabel 1 staan ook de terreinquotiënten per sector. Het gemiddelde ruimtegebruik per werknemer verschilde sterk per sector. Bij de overige en zakelijke dienstverlening bedroeg dit ruimtegebruik slechts 20 respectievelijk 130 m². De lage terreinquotiënt van de overige dienstverlening heeft te maken met een transactie van Icare (voorheen Thuiszorg) in Assen. Bij deze organisatie werken relatief veel mensen, maar vooral in de buitendienst (alfahulp en dergelijke). De transportsector kende daarentegen een aanzienlijk hogere terreinquotiënt. Dit is een sector die veel ruimte gebruikt, vooral voor parkeerruimte en eventueel distributie.

Meeste werkgelegenheid bij industriële bedrijven

De meeste werkgelegenheid was te vinden bij de industriële bedrijven. Jaarlijks ging het om gemiddeld 250 arbeidsplaatsen. Dit was ruim een derde van de totale werkgelegenheid die met de transacties van nieuwvestigingen gepaard ging. Opvallend is dat ondanks het grote aandeel van de handel in het aantal transacties en de uitgifte, deze sector niet de meeste banen met zich meebracht. De handelsbedrijven telden jaarlijks gemiddeld ruim 100 banen.

6. HOEVEEL OVERLAST LEVEREN DE BEDRIJVEN OP?

In het bestemmingsplan staat welke milieucategorie maximaal toelaatbaar is op een bepaald bedrijventerrein. De milieucategorie zegt iets over hoe hinderlijk of gevaarlijk een bedrijf is voor zijn omgeving. De mate van hinder en gevaar wordt bepaald door de activiteit die het bedrijf uitoefent. Aan alle bedrijven uit de enquête is op basis van de bedrijfsactiviteit een milieucategorie toegekend. De indeling loopt op van milieucategorie 1, weinig hinder en gevaar, tot categorie 6, veel hinder en gevaar (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2001).

Merendeel bedrijven levert weinig hinder en gevaar op

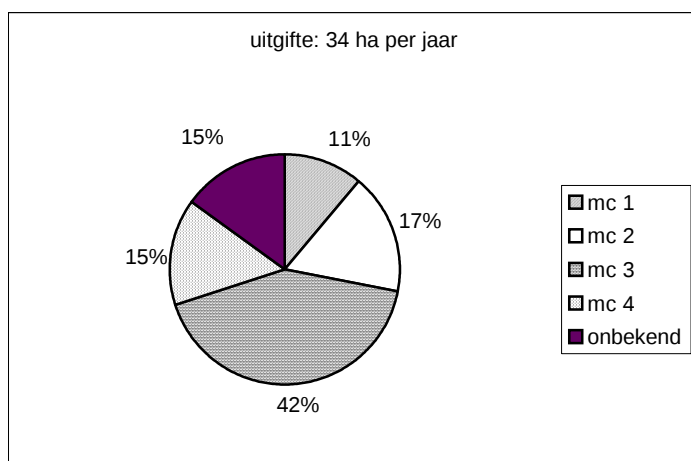
Ruim 80% van alle nieuwvestigingen kan worden geschaard onder de 3 laagste milieucategorieën. Categorie 3 telde de meeste bedrijven. Deze uitkomst is niet zo verrassend gezien de conclusie uit hoofdstuk 5, dat vooral bedrijven in de handel kavels hebben gekocht. Dergelijke activiteiten leveren over het algemeen weinig hinder en gevaar op voor de omgeving. Een zeer gering aantal industriële bedrijven dat in de periode 2001-2002 een kavel heeft gekocht, levert iets meer overlast op. Deze bedrijven vallen onder milieucategorie 4. Bedrijven in de milieucategorieën 5 en 6 kwamen niet voor bij de transacties.

De uitbreidingen laten een soortgelijk beeld zien.

Bedrijven in milieucategorie 3 hebben grootste aandeel in uitgifte

Figuur 5 toont het aandeel van de diverse milieucategorieën in de uitgifte. De gemeenten hebben bijna 70% van de grond uitgegeven aan bedrijven in de milieucategorieën 1 tot en met 3. Dit komt overeen met gemiddeld 24 ha per jaar. De bedrijven in milieucategorie 3 kochten anderhalf keer meer grond dan de bedrijven in de categorieën 1 en 2 tezamen. Bijna in alle gemeenten hadden de categorie-3-bedrijven het grootste aandeel in de uitgifte. Alleen de gemeenten Hoogeveen en Noordenveld vormden hierop een uitzondering. In Noordenveld is het aandeel van de categorie-2-bedrijven het grootst. Opmerkelijk is dat in Hoogeveen de categorie-4-bedrijven de boventoon voeren. Dit heeft alles te maken met de transactie van DOC Kaas. Exclusief deze transactie hebben ook in Hoogeveen categorie-3-bedrijven het grootste aandeel in de uitgifte.

Figuur 5. Aandeel milieucategorieën in uitgifte (%), jaargemiddelde 2001-2002

Gemiddeld kochten de bedrijven in de milieucategorieën 1, 2 en 3 een kavel van ruim 3.500 m². De gemiddelde omvang van de kavels was niet in alledrie de categorieën gelijk. De bedrijven in categorie 1 kochten naar verhouding de kleinste kavels, 2.400 m². De kavels van de bedrijven in categorie 3 waren bijna twee keer groter. Gemiddeld genomen kochten de bedrijven in de milieucategorie 4 de grootste kavels. Deze industriële bedrijven (exclusief DOC Kaas) hadden bijna 6.900 m² nodig voor het uitvoeren van hun activiteiten. Dit type bedrijvigheid heeft dan ook meestal meer ruimte nodig dan bedrijven in bijvoorbeeld de zakelijke dienstverlening.

Ook bij de uitbreidingen waren de kavels van de bedrijven in categorie 4 het grootst. Ruim de helft van de grond, uitgegeven aan bedrijven die op de bestaande locatie gingen uitbreiden, is naar categorie-3-bedrijven gegaan. Dit aandeel was dus nog groter dan bij de nieuwvestigingen.

Meeste werkgelegenheid bij bedrijven in milieucategorie 1

De bedrijven in de categorieën 1 en 3 telden de meeste banen. Bij de bedrijven in categorie 1 werkten ruim 300 personen. In categorie 3 ging het om een kleine 200 arbeidsplaatsen. De 2 categorieën omvatten samen bijna drie kwart van de werkgelegenheid die met de transacties van nieuwvestigingen was gemoeid.

De gemiddelde oppervlakte per werkzame persoon in de categorieën 1 tot en met 3 bedroeg 230 m².

7. HOE STAAT HET MET DE VRAAG VERSUS HET AANBOD?

In 2002 is de Nota bedrijventerreinen in Drenthe van 1996 geactualiseerd¹⁴. Er is bekeken of de in 1996 gemaakte raming van de toekomstige behoefte aan bedrijventerreinen en de relatie met de voorraad en planvorming bijstelling vereisten. Voor de periode 2000-2015 heeft dit geleid tot een herziening van de opgave in bovenwaartse zin.

Nu bekend is hoeveel bedrijventerrein er is uitgegeven in 2001 en 2002, is het goed om te kijken hoe dit zich verhoudt tot de behoefteraming die in 2002 is gemaakt en het aanbod.

In de Nota bedrijventerreinen in Drenthe van 1996 werd de jaarlijkse nettobehoefte (= kaveloppervlakte) aan bedrijventerreinen ingeschat op 39 ha per jaar. Er is toen berekend dat het beschikbare aanbod tot 2015 niet zou volstaan om aan de vraag te kunnen voldoen. Er zou een nettotekort zijn van 305 ha.

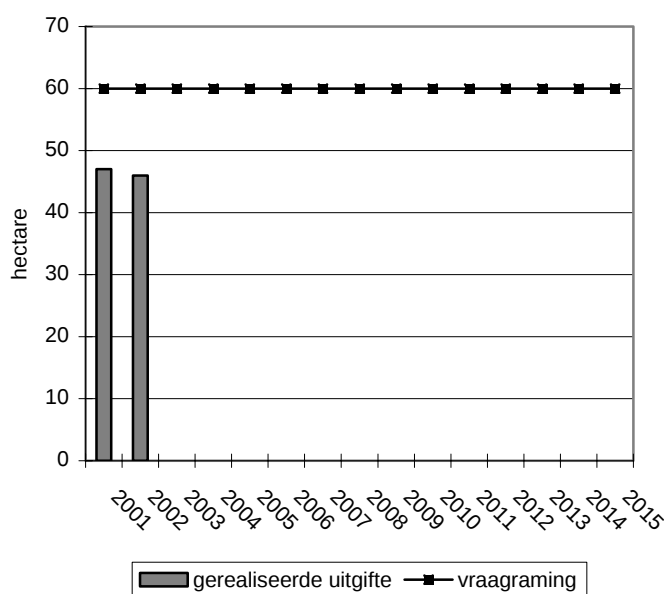
Inmiddels is gebleken dat de uitgifte sinds 1995 veel sneller is gegaan dan toen was voorzien. De belangrijkste oorzaken van de forse toename waren de sterke economische c.q. werkgelegenheidsgroei, verplaatsing van activiteiten van informele locaties naar bedrijventerreinen (grootschalige detailhandel en woon-werkactiviteiten) en toenemend ruimtegebruik per werknemer. Een herziening van de raming was daarom noodzakelijk. De herziene raming van de toekomstige vraag naar bedrijventerreinen komt uit op 60 ha¹⁴ per jaar. Deze raming heeft wel een taakstellend karakter. De autonome vraag wordt ingeschat op 51 ha. Daarnaast zou een volledige realisatie van het Langman-akkoord moeten resulteren in 43.000 additionele arbeidsplaatsen in het Noorden. Voor Drenthe zou dit een jaarlijkse extra vraag naar bedrijventerreinen van 9 ha betekenen.

Toch heeft deze herziene raming van de toekomstige vraag niet geleid tot een grote wijziging van de netto-opgave. Reden hiervoor is dat niet alleen de vraag sterk is gestegen, maar ook het aanbod in de tussentijd substantieel is toegenomen. De netto-opgave tot 2015 bedraagt 350 ha¹⁴.

In hierna volgend figuur 6 wordt de daadwerkelijke uitgifte in 2001 en 2002 afgezet tegen de geschatte vraag tot 2015.

¹⁴ Provincie Drenthe, "Bedrijventerreinen in Drenthe: lessen uit het verleden en consequenties voor de toekomst" (2002).

Figuur 6. Geraamde jaarlijkse vraag versus gerealiseerde uitgifte

De figuur toont dat de gerealiseerde uitgifte in 2001 en 2002 beduidend onder de geraamde jaarlijkse vraag ligt. Door de verslechterde economische situatie is de uitgifte duidelijk lager dan in de tweede helft van de jaren negentig toen jaarlijks gemiddeld ruim 60 ha is uitgegeven.

Nu is natuurlijk de hamvraag: "Hoe staat het met de vraag versus het aanbod?" In bijlage 9 staat een overzicht van het aanbod op bestaande terreinen per 1 januari 2003. Daarnaast zijn diverse gemeenten bezig met het ontwikkelen van plannen om het aanbod van bedrijventerreinen uit te breiden. Het stadium waarin de plannen verkeren loopt nogal uiteen. In de bijlage zijn alleen de plannen opgenomen waarvan zeker is dat zij door zullen gaan en waarvan het aanbod binnen enkele jaren op de markt komt (harde plannen). De plannen waarvan nog lang niet zeker is of zij gerealiseerd gaan worden, laat staan in welke vorm, worden buiten beschouwing gelaten (zachte plannen).

De confrontatie tussen de vraag naar en het aanbod van bedrijventerreinen toont dat het aanbod voornamelijk voldoende is om de komende jaren in de vraag te voorzien.

BIJLAGEN

Bijlage 1. Terreinuitgifte

	2001	2002	Gemiddeld per jaar 2001-2002
A. Aantal bedrijven			
Nieuwvestigingen	86	75	81
Uitbreidingen	25	11	18
Totaal	111	86	99
<i>Aandeel in totaal</i>			
Nieuwvestigingen	77%	87%	82%
Uitbreidingen	23%	13%	18%
B. Terreinuitgifte (ha)			
Nieuwvestigingen	31,2	36,7	34,0
Uitbreidingen	8,1	4,7	6,4
Totaal	39,3	41,4	40,4
<i>Aandeel in totaal</i>			
Nieuwvestigingen	79%	89%	84%
Uitbreidingen	21%	11%	16%
C. Gemiddelde kavelomvang (m²)*			
Nieuwvestigingen	3.630	4.900	4.220
Uitbreidingen	3.230	4.290	3.550
Totaal	3.540	4.820	4.100
D. Werkgelegenheid 1 jaar na transactie**			
Nieuwvestigingen	890	560	720
E. Gemiddelde kavel per werkzame persoon (m², terreinquotiënt)***			
Nieuwvestigingen	160	420	260

* Zie ook bijlage 8.

** Zie voetnoot 7.

*** Zie voetnoot 9.

Bijlage 2a. Terreinuitgifte per gemeente; 2001

	Aa en Hunze	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	De Wolden	Drenthe
A. Aantal bedrijven										
Nieuwvestigingen	1	18	1	33	3	4	16	10	0	86
Uitbreidingen	0	3	0	7	4	5	1	4	1	25
Totaal	1	21	1	40	7	9	17	14	1	111
<i>Aandeel in totaal gemeente</i>										
Nieuwvestigingen	100%	86%	100%	83%	43%	44%	94%	71%	0%	77%
Uitbreidingen	0%	14%	0%	18%	57%	56%	6%	29%	100%	23%
B. Terreinuitgifte (ha)										
Nieuwvestigingen	0,1	11,0	0,2	10,1	2,5	1,6	3,7	2,1	0,0	31,2
Uitbreidingen	0,0	0,8	0,0	1,7	0,8	2,6	0,4	1,5	0,3	8,1
Totaal	0,1	11,8	0,2	11,8	3,3	4,1	4,0	3,6	0,3	39,3
<i>Aandeel in totaal gemeente</i>										
Nieuwvestigingen	100%	93%	100%	85%	76%	38%	91%	59%	0%	79%
Uitbreidingen	0%	7%	0%	15%	24%	62%	9%	41%	100%	21%
C. Werkgelegenheid 1 jaar na transactie										
Nieuwvestigingen	x	530	x	190	x	20	80	50	0	890

x Geen vermelding van gegevens in verband met geheimhouding.

Bijlage 2b. Terreinuitgifte per gemeente; 2002

	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Drenthe
A. Aantal bedrijven								
Nieuwvestigingen	10		1	28	26	4	5	75
Uitbreidingen	0		0	5	2	2	1	11
Totaal	10		1	33	28	6	6	86
<i>Aandeel in totaal gemeente</i>								
Nieuwvestigingen	100%		100%	85%	93%	67%	83%	87%
Uitbreidingen	0%		0%	15%	7%	33%	17%	13%
B. Terreinuitgifte (ha)								
Nieuwvestigingen	2,7		1,8	14,4	11,9	1,5	4,3	36,7
Uitbreidingen	0,0		0,0	0,6	3,4	0,2	0,2	4,7
Totaal	2,7		1,8	15,0	15,2	1,7	4,5	41,4
<i>Aandeel in totaal gemeente</i>								
Nieuwvestigingen	100%		100%	96%	78%	86%	95%	89%
Uitbreidingen	0%		0%	4%	22%	14%	5%	11%
C. Werkgelegenheid 1 jaar na transactie								
Nieuwvestigingen	20		x	280	190	10	50	560

x Geen vermelding van gegevens in verband met geheimhouding.

Bijlage 3a. Herkomst bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2001

	Aa en Hunze	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Drenthe
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)									
Starter	0%	0%	100%	12%	33%	0%	6%	0%	8%
Vanuit:									
- gemeente	100%	56%	0%	70%	33%	75%	63%	80%	65%
- overig Drenthe	0%	6%	0%	6%	0%	0%	19%	0%	7%
- overig Nederland	0%	22%	0%	0%	0%	25%	6%	10%	8%
Onbekend	0%	17%	0%	12%	33%	0%	6%	10%	12%
Totaal (absoluut)	1	18	1	33	3	4	16	10	86
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)									
Starter	0%	0%	100%	7%	4%	0%	5%	0%	3%
Vanuit:									
- gemeente	100%	76%	0%	66%	45%	87%	55%	38%	66%
- overig Drenthe	0%	3%	0%	7%	0%	0%	15%	0%	5%
- overig Nederland	0%	7%	0%	0%	0%	13%	15%	13%	6%
Onbekend	0%	13%	0%	20%	51%	0%	10%	49%	20%
Totaal (absoluut)	0,1	11,0	0,2	10,1	2,5	1,6	3,7	2,1	31,2
C. Werkgelegenheid 1 jaar na transactie									
Starter	0	0	x	0	x	0	x	0	0
Vanuit:									
- gemeente	x	480	0	190	x	x	70	x	820
- overig Drenthe	0	x	0	0	0	0	x	0	60
- overig Nederland	0	x	0	0	0	x	x	x	10
Onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	x	530	x	190	x	20	80	50	890

x Geen vermelding van gegevens in verband met geheimhouding.

Bijlage 3b. Herkomst bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2002

	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Drenthe
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)								
Starter	10%	0%	18%	27%	0%	20%	0%	19%
Vanuit:								
- gemeente	50%	100%	57%	46%	75%	40%	100%	53%
- overig Drenthe	20%	0%	7%	15%	0%	20%	0%	12%
- overig Nederland	10%	0%	11%	8%	25%	0%	0%	9%
Onbekend	10%	0%	7%	4%	0%	20%	0%	7%
Totaal (absoluut)	10	1	28	26	4	5	1	75
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)								
Starter	6%	0%	4%	9%	0%	4%	0%	5%
Vanuit:								
- gemeente	31%	100%	62%	70%	91%	17%	100%	60%
- overig Drenthe	35%	0%	13%	14%	0%	53%	0%	18%
- overig Nederland	19%	0%	9%	6%	9%	0%	0%	7%
Onbekend	8%	0%	13%	1%	0%	26%	0%	9%
Totaal (absoluut)	2,7	1,8	14,4	11,9	1,5	4,3	0,2	36,7

	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Drenthe
C. Werkgelegenheid 1 jaar na transactie								
Starter	x	0	0	0	0	x	0	0
Vanuit:								
- gemeente	10	x	280	180	x	0	x	480
- overig Drenthe	x	0	0	10	0	x	0	70
- overig Nederland	x	0	0	0	x	0	0	0
Onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	20	x	280	190	10	50	x	560

x Geen vermelding van gegevens in verband met geheimhouding.

Bijlage 4a. Herkomst bedrijven per sector (exclusief uitbreidingen); 2001

	Landbouw	Industrie	Bouw	Handel	Transport	Zakelijke diensten	Overige diensten	Onbekend	Totaal
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)									
Starter	0%	17%	13%	12%	0%	0%	0%	0%	8%
Vanuit:									
- gemeente	100%	75%	80%	60%	100%	80%	75%	17%	65%
- overig Drenthe	0%	8%	0%	12%	0%	10%	13%	0%	7%
- overig Nederland	0%	0%	7%	16%	0%	10%	13%	0%	8%
Onbekend	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	83%	12%
Totaal (absoluut)	1	12	15	25	3	10	8	12	86
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)									
Starter	0%	8%	10%	5%	0%	0%	0%	0%	3%
Vanuit:									
- gemeente	100%	85%	80%	73%	100%	78%	91%	8%	66%
- overig Drenthe	0%	7%	0%	8%	0%	10%	7%	0%	5%
- overig Nederland	0%	0%	10%	14%	0%	13%	2%	0%	6%
Onbekend	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	92%	20%
Totaal (absoluut)	0,2	5,2	1,9	9,0	0,6	2,0	5,6	6,7	31,2
C. Werkgelegenheid 1 jaar na transactie									
Starter	0	x	x	0	0	0	0	0	0
Vanuit:									
- gemeente	x	190	40	80	x	70	430	0	820
- overig Drenthe	0	x	0	60	0	x	x	0	60
- overig Nederland	0	0	x	10	0	x	x	0	10
Onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	x	190	40	140	x	80	430	0	890

x Geen vermelding van gegevens in verband met geheimhouding.

Bijlage 4b. Herkomst bedrijven per sector (exclusief uitbreidingen); 2002

	Landbouw	Industrie	Bouw	Handel/horeca	Transport	Zakelijke diensten	Overige diensten	Onbekend	Totaal
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)									
Starter	0%	0%	20%	25%	0%	14%	0%	38%	19%
Vanuit:									
- gemeente	100%	80%	67%	50%	25%	57%	50%	13%	53%
- overig Drenthe	0%	10%	0%	14%	75%	14%	0%	0%	12%
- overig Nederland	0%	10%	7%	11%	0%	14%	50%	0%	9%
Onbekend	0%	0%	7%	0%	0%	0%	0%	50%	7%
Totaal (absoluut)	1	10	15	28	4	7	2	8	75
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)									
Starter	0%	0%	9%	10%	0%	10%	0%	12%	5%
Vanuit:									
- gemeente	100%	94%	84%	44%	23%	49%	51%	3%	60%
- overig Drenthe	0%	1%	0%	30%	77%	30%	0%	0%	18%
- overig Nederland	0%	5%	4%	16%	0%	10%	49%	0%	7%
Onbekend	0%	0%	3%	0%	0%	0%	0%	85%	9%
Totaal (absoluut)	0,1	13,1	4,4	9,3	4,4	1,3	0,3	3,8	36,7

	Landbouw	Industrie	Bouw	Handel/horeca	Transport	Zakelijke diensten	Overige diensten	Onbekend	Totaal
C. Werkgelegenheid 1 jaar na transactie									
Starter	0	0	x	0	0	x	0	0	0
Vanuit:									
- gemeente	x	300	40	70	x	70	x	0	480
- overig Drenthe	0	x	0	10	x	x	0	0	70
- overig Nederland	0	x	x	0	0	x	x	0	0
Onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	x	310	40	80	60	70	x	0	560

x Geen vermelding van gegevens in verband met geheimhouding.

Bijlage 5a. Grootteklasse bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2001

	Aa en Hunze	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Drenthe
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)									
0-9 personen of onbekend	100%	78%	100%	88%	67%	75%	94%	80%	85%
10-19 personen	0%	6%	0%	3%	0%	25%	0%	20%	6%
20-49 personen	0%	6%	0%	6%	33%	0%	6%	0%	6%
50-99 personen	0%	6%	0%	3%	0%	0%	0%	0%	2%
> = 100 personen	0%	6%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%
Totaal (absoluut)	1	18	1	33	3	4	16	10	86
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)									
0-9 personen of onbekend	100%	68%	100%	83%	55%	40%	92%	85%	75%
10-19 personen	0%	3%	0%	2%	0%	60%	0%	15%	6%
20-49 personen	0%	21%	0%	9%	45%	0%	8%	0%	15%
50-99 personen	0%	3%	0%	6%	0%	0%	0%	0%	3%
> = 100 personen	0%	5%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	2%
Totaal (absoluut)	0,1	11,0	0,2	10,1	2,5	1,6	3,7	2,1	31,2

Bijlage 5b. Grootteklasse bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2002

	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Drenthe
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)								
0-9 personen of onbekend	100%	100%	71%	85%	75%	80%	100%	81%
10-19 personen	0%	0%	11%	12%	25%	0%	0%	9%
20-49 personen	0%	0%	14%	0%	0%	0%	0%	5%
50-99 personen	0%	0%	4%	0%	0%	20%	0%	3%
> = 100 personen	0%	0%	0%	4%	0%	0%	0%	1%
Totaal (absoluut)	10	1	28	26	4	5	1	75
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)								
0-9 personen of onbekend	100%	100%	48%	45%	33%	47%	100%	53%
10-19 personen	0%	0%	9%	11%	67%	0%	0%	10%
20-49 personen	0%	0%	19%	0%	0%	0%	0%	7%
50-99 personen	0%	0%	24%	0%	0%	53%	0%	16%
> = 100 personen	0%	0%	0%	44%	0%	0%	0%	14%
Totaal (absoluut)	2,7	1,8	14,4	11,9	1,5	4,3	0,2	36,7

Bijlage 6a. Activiteiten bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2001

	Aa en Hunze	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Drenthe
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)									
Landbouw	0%	0%	0%	0%	0%	0%	6%	0%	1%
Industrie	100%	6%	0%	18%	33%	25%	6%	10%	14%
Bouw	0%	11%	0%	12%	33%	0%	25%	40%	17%
Handel	0%	39%	100%	24%	0%	50%	31%	20%	29%
Transport	0%	0%	0%	6%	0%	0%	0%	10%	3%
Zakelijke diensten	0%	11%	0%	9%	0%	25%	19%	10%	12%
Overige diensten	0%	17%	0%	12%	0%	0%	6%	0%	9%
Onbekend	0%	17%	0%	18%	33%	0%	6%	10%	14%
Totaal (absoluut)	1	18	1	33	3	4	16	10	86
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)									
Landbouw	0%	0%	0%	0%	0%	0%	5%	0%	1%
Industrie	100%	1%	0%	23%	45%	60%	9%	11%	17%
Bouw	0%	3%	0%	5%	4%	0%	17%	16%	6%
Handel	0%	35%	100%	29%	0%	27%	36%	18%	29%
Transport	0%	0%	0%	5%	0%	0%	0%	3%	2%
Zakelijke diensten	0%	4%	0%	6%	0%	13%	19%	3%	6%
Overige diensten	0%	43%	0%	7%	0%	0%	4%	0%	18%
Onbekend	0%	13%	0%	25%	51%	0%	10%	49%	22%
Totaal (absoluut)	0,1	11,0	0,2	10,1	2,5	1,6	3,7	2,1	31,2

Bijlage 6b. Activiteiten bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2002

	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Drenthe
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)								
Landbouw	0%	0%	0%	0%	0%	20%	0%	1%
Industrie	10%	0%	18%	12%	0%	20%	0%	13%
Bouw	20%	100%	11%	35%	0%	0%	0%	20%
Handel/horeca	40%	0%	39%	38%	50%	0%	100%	37%
Transport	0%	0%	0%	8%	25%	20%	0%	5%
Zakelijke diensten	10%	0%	11%	8%	25%	0%	0%	9%
Overige diensten	10%	0%	4%	0%	0%	0%	0%	3%
Onbekend	10%	0%	18%	0%	0%	40%	0%	11%
Totaal (absoluut)	10	1	28	26	4	5	1	75
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)								
Landbouw	0%	0%	0%	0%	0%	3%	0%	0%
Industrie	6%	0%	46%	48%	0%	14%	0%	36%
Bouw	13%	100%	6%	12%	0%	0%	0%	12%
Handel/horeca	61%	0%	28%	26%	24%	0%	100%	25%
Transport	0%	0%	0%	10%	67%	53%	0%	12%
Zakelijke diensten	6%	0%	3%	5%	9%	0%	0%	4%
Overige diensten	6%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	1%
Onbekend	8%	0%	16%	0%	0%	30%	0%	10%
Totaal (absoluut)	2,7	1,8	14,4	11,9	1,5	4,3	0,2	36,7

Bijlage 7a. Milieucategorie bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2001

	Aa en Hunze	Assen	Borger- Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden- Drenthe	Noordenveld	Drenthe
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)									
1. (weinig hinder)	0%	28%	0%	18%	0%	25%	19%	20%	20%
2.	0%	11%	100%	30%	0%	25%	19%	20%	22%
3.	100%	44%	0%	27%	33%	50%	56%	50%	41%
4. (veel hinder)	0%	0%	0%	6%	33%	0%	0%	0%	3%
Onbekend	0%	17%	0%	18%	33%	0%	6%	10%	14%
Totaal (absoluut)	1	18	1	33	3	4	16	10	86
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)									
1. (weinig hinder)	0%	15%	0%	15%	0%	13%	18%	16%	14%
2.	0%	4%	100%	32%	0%	15%	15%	15%	16%
3.	100%	67%	0%	22%	4%	73%	56%	20%	43%
4. (veel hinder)	0%	0%	0%	6%	45%	0%	0%	0%	6%
Onbekend	0%	13%	0%	25%	51%	0%	10%	49%	22%
Totaal (absoluut)	0,1	11,0	0,2	10,1	2,5	1,6	3,7	2,1	31,2

Bijlage 7b. Milieucategorie bedrijven (exclusief uitbreidingen); 2002

	Assen	Borger-Odoorn	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden- Drenthe	Noordenveld	Drenthe
A. Aantal bedrijven (aandeel in totaal)								
1. (weinig hinder)	20%	0%	21%	15%	25%	0%	0%	17%
2.	40%	0%	29%	27%	50%	0%	100%	29%
3.	20%	100%	25%	54%	25%	40%	0%	36%
4. (veel hinder)	10%	0%	7%	4%	0%	20%	0%	7%
Onbekend	10%	0%	18%	0%	0%	40%	0%	11%
Totaal (absoluut)	10	1	28	26	4	5	1	75
B. Terreinuitgifte (ha; aandeel in totaal)								
1. (weinig hinder)	12%	0%	8%	11%	9%	0%	0%	8%
2.	61%	0%	17%	17%	24%	0%	100%	18%
3.	13%	100%	44%	28%	67%	56%	0%	41%
4. (veel hinder)	6%	0%	16%	44%	0%	14%	0%	23%
Onbekend	8%	0%	16%	0%	0%	30%	0%	10%
Totaal (absoluut)	2,7	1,8	14,4	11,9	1,5	4,3	0,2	36,7

Bijlage 8. Gemiddelde kavelomvang (m²)

	2001	2002	Gemiddeld per jaar 2001-2002
A. Herkomst totaal			
Nieuwvestigingen	3.630	4.900	4.220
Uitbreidingen	3.230	4.290	3.550
Totaal	3.540	4.820	4.100
Onderstaande gegevens zijn exclusief uitbreidingen			
B. Herkomst uitgesplitst			
Starter	1.560	1.400	1.450
Vanuit:			
- gemeente	3.660	5.530	4.440
- overig Drenthe	2.650	7.450	5.530
- overig Nederland	2.630	3.670	3.150
Onbekend	6.170	6.710	6.350
C. Grootteklasse			
0-9 personen of onbekend	3.190	3.200	3.190
10-19 personen	3.640	5.080	4.480
20-49 personen	9.370	6.720	8.190
50-99 personen	4.660	28.510	16.590
> = 100 personen	5.100	52.680	28.890
D. Sector			
Landbouw	1.650	1.340	1.500
Industrie	4.300	13.060	8.280
Bouw	1.280	2.920	2.100
Handel/horeca	3.610	3.340	3.470
Transport	2.060	10.960	7.140
Zakelijke diensten	1.990	1.910	1.960
Overige diensten	6.990	1.640	5.920
Onbekend	5.610	4.710	5.250
E. Milieucategorie			
1 (weinig hinder)	2.590	2.180	2.410
2	2.600	3.010	2.820
3	3.830	5.610	4.610
4 (veel hinder)	5.750	16.690	12.590
Onbekend	5.610	4.710	5.250
Totaal	3.630	4.900	4.220

Bijlage 9. Aanbod van bedrijventerreinen per 1 januari 2003 naar status (bestaand (> = 3 ha), harde plannen)

Plannaam	Woonkern	Totaal uitgeefbaar, netto-oppervlakte	Status
Peelerpark	Assen	12,7	B
Schepersmaat	Assen	7,0	B
Stadsbedrijvenpark	Assen	9,3	B
Hooistukken	Valthermond	4,5	B
Heege West ¹⁵	Coevorden	34,4	B
Leeuwerikenveld VI	Coevorden	12,0	B
Industrieterrein Schoonoord	Schoonoord	3,0	B
Bargermeer	Emmen	64,6	B
Pollux	Klazienaveen	14,5	B
B.P. Eigenhaard	Emmen	9,7	B
Tweeling-West	Veenoord	6,0	B
Waanderveld	Emmen	3,9	B
Zwartemeer	Zwartemeer	4,0	B
Buitenvaart I	Hoogeveen	44,4	B
Buitenvaart II	Hoogeveen	94,7	B
Noord B	Hoogeveen	3,6	B
Noord B-Oost	Hoogeveen	9,7	B
Noord fase II	Meppel	25,4	B
Nat industrieterrein Oevers D	Meppel	22,9	B
Blankenstein B	Meppel	6,3	B
Nieuwe Diep	Gieten	6,0	B
Bloemakkers uitbreiding	Gieten	4,5	B
Haarveld	Roden	12,3	B
Dieverbrug II	Dieverbrug	5,6	B
Vriezerbrug uitbreiding III	Vries/Tynaarlo	17,0	B
Tweesporenland (VAM/MERA terrein)	Wijster	62,2	B
Ossebroeken	Beilen	9,5	B
Industrieterrein "Leemdijk" West	Smilde	3,1	B
Kleine terreinen verspreid over Drenthe		26,6	B
Totaal Drenthe "bestaand"		539,4	B

¹⁵ Exclusief 230 ha netto op Duits deel Europark

Plannaam	Woonkern	Totaal uitgeefbaar, netto-oppervlakte	Status
Messchenveld (waarvan fase 1 = 100 ha)	Assen	150,0	H
Leeuwerikenveld II	Coevorden	60,0	H
Bedrijvenpark A37	Emmen	49,0	H
Businesspark Meerdijk	Emmen	6,0	H
Uitbreiding Tweeling	Nieuw-Amsterdam/ Veenoord	39,0	H
NAM Schoonebeek	Schoonebeek	15,0	H
Noorderkijl ¹⁶	Tweede Exloërmond	3,0	H
De Westerd uitbreiding	Peize	2,0	H
Oevers E	Meppel	6,0	H
Huize Nassau	Assen	4,4	H
Kleine Veld	Dalen	2,8	H
Uitbreiding Gasselternijveen	Gasselternijveen	8,0	H
Hoge Akkers	Ruinerwold	1,0	H
Hoge Akkers uitbreiding	Ruinerwold	2,0	H
Totaal Drenthe "harde plannen"		348,2	H

Het stadium waarin een plan verkeert, kan nogal uiteenlopen. Plannen waarvan zeker is dat ze door zullen gaan en waarvan het aanbod binnen een tijdsbestek van 5 tot 10 jaar op de markt komt, zijn hier aangeduid als *harde plannen*. Daarnaast zijn er diverse plannen die nog in de idee- of studiefase verkeren. Hier van is nog lang niet zeker, of deze plannen gerealiseerd gaan worden, laat staan in welke vorm. Deze zogenaamde *zachte plannen* worden hier buiten beschouwing gelaten.

Het onderscheid hard-zacht is geen formele indeling, maar gehanteerd ten behoeve van deze studie. De bepaling of een plan hard dan wel zacht is, is hoofdzakelijk gebaseerd op inschattingen van de gemeenten.

B = bestaand aanbod (alleen terreinen met ≥ 3 ha aanbod)

H = hard plan

aw/coll.

¹⁶ Totale oppervlakte 8 ha, waarvan 5 ha reeds bestemd is voor andere doeleinden (brandweer, afvalstoffenlocatie en dergelijke).

